Pietilä P., P. Lintunen & H.-M. Järvinen (toim.) 2006. Kielenoppija tänään – Language Learners of Today. AFinLAn vuosikirja 2006. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 64. Jyväskylä. s. 273–292.

▼▼▼▼

VEIKKAISIN *HEVOSILLA* JA TUHLAISIN *HUVIIN* – PAIKALLISSIJOJEN OPPIMISESTA KIELIKYLVYN JÄLKEEN

Maija Grönholm
Åbo Akademi, Vaasa

This article addresses the acquisition of Finnish local cases and their syntactic-semantic functions among Swedish-speaking secondary school students in the 9th grade, six years into Finnish immersion. The reference groups consisted of bilingual students. The material consisted of compositions that were analysed for frequency of Finnish local cases and their semantic functions. During secondary school (grades 7–9) inessive and illative frequencies had increased the most, and they occurred mainly in the concrete spatial function 'location' and 'direction to'; the frequencies of the other case forms remained almost unaltered. Furthermore, the learning of abstract functions was slow. Even in the 9th grade, the number of abstract functions of all case forms was only a fifth, for the bilinguals the amount was a third. The most commonly used abstract functions were the possessive and instrumental functions. In the 9th grade the variation had increased, including theme, cause, state, and temporal functions.

Keywords: Finnish language immersion, acquisition of local cases

1 TAUSTAA

Ruotsinkielinen kielikylpy on ollut jo pitkään suosittu koulumuoto, jota on runsaasti tutkittu erityisesti Vaasan yliopiston yhteydessä toimivassa Kielikylpyinstituutissa (ks. esim. Laurén 2000). Pietarsaaressa on toiminut sen rinnalla jo reilut kymmenen vuotta suomenkielinen (täydellinen, varhainen) kielikylpy, jossa ruotsinkielisiä oppilaita on kylvetetty peruskoulun kuuden ensimmäisen luokan aikana suomen kielessä. Olen seurannut pitkäaikaistutkimuksena vanhimman kielikylpyryhmän ja sitä seuraavan ryhmän suomen taitojen karttumista vuodesta 1997 yhdeksän vuoden ajan useilla taitoalueilla (ks. esim. Grönholm 1998, 2001a, b, 2002, 2003a, b,c, 2004, 2005).

2 OPPIMISTULOKSET SUOMENKIELISESSÄ KIELIKYLVYSSÄ

Kahtena peräkkäisenä vuonna (2000 ja 2001) tekemäni laajat testaukset 5- ja 6-luokkalaisilla kielikylpyoppilailla (= KIK) ja kaksikielisillä (= MOFI) verrokeilla samoin kuin muut tekemäni kuullunymmärtämistestit ovat selvästi osoittaneet, että KIK-oppilaiden reseptiiviset taidot karttuvat nopeasti ja ovat ala-asteen päättyessä erinomaisella tasolla. Vuoden 2000 testaustuloksista olen raportoinut julkaisuissa Grönholm 2001a ja 2002. Vuoden 2000 testauksissa KIK-oppilaat olivat jopa parempia luetunymmärtämistesteissä kuin kotikaksikieliset MOFI-oppilaat, mikä selittyy suoraan kielikylpyopetuksesta: siinä tutustutaan teksteihin kaikkien aineiden yhteydessä.

Kielikylpyoppilaiden heikommat taidot suomen kielessä verrattuna kaksikielisiin tai suomenkielisiin oppilaisiin ovat tulleet näkyviin selkeästi vasta mitattaessa produktiivisia taitoja, niin sanaston kuin kirjoittamisenkin osalta (Grönholm 2001a, 2003b, 2005). Erot kirjallisen tuottamisen taidoissa ryhmien kesken ovat olleet

tilastollisesti merkitseviä sekä vuoden 2000 että vuoden 2001 testauksissa (vuoden 2000 osalta, ks. Grönholm 2001a). Kirjoitustehtävissä taitotasoa arvioitiin kolmen eri kriteerin avulla: sanaston rikkaus, kieliopillinen virheettömyys ja sisällön rikkaus. Myöhemmin olen tutkinut KIK-oppilaiden kieliopillisen kompetenssin oppimisprosessia kaikkien sijamuotojen käytössä ilmenevien taajuuksien kasvun ja käytössä ilmenevien interferenssivirheiden avulla (ks. Grönholm 2003a, b). Alemmilla luokilla KIK-oppilaiden taidot jäävät selvästi jälkeen kaksikielisten ja suomenkielisten verrokkien taidoista, mutta erot kaventuvat vuosi vuodelta.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE

Analysoin tässä esityksessäni kielikylpyoppilaiden paikallisijojen ja niiden eri funktioiden oppimista kielikylvyn jälkeen. Kuudennen luokan päätyttyä oppilaat ovat siirtyneet normaaliin ruotsinkieliseen yläasteen kouluun, jossa suomen opetusta on annettu yhdessä kaksikielisten MOFI-oppilaiden kanssa kaksi viikkotuntia äidinkielenomaisen (MOFI) opetussuunnitelman mukaisesti. Sen lisäksi KIK-oppilaat ovat kuitenkin saaneet suomenkielistä aineopetusta historiassa.

Pyrin selvittämään 9-luokkalaisten KIK-oppilaiden kirjoittamista teksteistä, kuinka paljon suomen paikallissijojen käyttö on runsastunut ja missä järjestyksessä paikallissijojen oppiminen ja erityisesti niiden konkreettisten ja abstraktien funktioiden oppiminen on edennyt. Pitkäaikaistutkimukseni perusteella tutkimusryhmän kognitiivinen taso on ollut alaluokilta lähtien tavanomaista korkeampi, korkeampi kuin valikoitumattomassa syntyperäisten vertailuryhmässä, ja kielikylpykielen omaksuminen nopeaa (ks. myös Grönholm 1998: 71–72). Tämän perusteella on oletettavissa, että po. ryhmän oppimisjatkumo on selvästi additiivinen myös yläasteella verrattuna heidän tuloksiinsa paikallissijojen käytössä alaasteen aikana ja sen päättyessä 6. luokalla. Tosin kognitiivisten te-

kijöiden ajatellaan luovan vain pohjaa vieraan kielen oppimiselle ja kykyjen harjaannuttaminen tai sen puute vaikuttavat lopulliseen suoriutumiseen (Seikkula-Leino 2002: 40).

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

Tutkimuksen koehenkilöiden pääryhmän muodostavat 9-luokkalaiset ruotsinkielistä yläastetta käyvät oppilaat, jotka ovat olleet suomenkielisessä kielikylvyssä ala-asteen päättymiseen asti (= KIK9; n = 21). Olen seurannut heidän suomen kielensä kehittymistä toisesta luokasta lähtien. He ovat keväällä 2004 kirjoittaneet ainekirjoituksen otsikolla ”Mitä yläasteen jälkeen”, jossa he ovat pohdiskelleet tulevia opiskelu- tai työsuunnitelmiaan. Tulevaisuuteen suuntautunut aihe on jo sinänsä antanut virikkeitä tietynlaisen reitin merkitsemiseen paikallissijojen avulla. Verrokkiryhmänä ovat toimineet samassa kielimiljöössä asuvat ja ruotsinkielistä koulua käyvät kaksikieliset oppilaat (KK9a; n = 23), joiden vastaava ainekirjoitusaineisto on kerätty vuonna 2005. Samanlaisen ja samaan aikaan kerätyn aineiston avulla taitoja on joiltakin osin verrattu myös suomivaltaisessa miljöössä ruotsinkielistä koulua käyviin kaksikielisiin oppilaisiin (KKb; n = 7), jotta voitaisiin tehdä tarkempia päätelmiä siitä, minkälaisen funktionaalisen kaksikielisyyden kielikylpyoppilaat ovat paikallissijojen käytössä saavuttaneet. Kaksikieliset ovat hankala vertailuryhmä, kun heidän suomen kielen kompetenssinsa voi kielimiljöön mukaan vaihdella selvästi heikommasta L2-kielestä lähes syntyperäisen kaltaiseen kompetenssiin (Grönholm 1999: 93).

Vertaan 9-luokkalaisten KIK-oppilaiden paikallissijojen taajuuksia ja oppimisprosessin kehittymistä heidän aiemmin saavuttamaansa taitoon kielikylvyn päättyessä 6. luokalla (= KIK6; n = 23; ks. Grönholm 2003b); tällöinkin verrokkeina ovat toimineet kaksikieliset oppilaat (KK6; n = 10). Kvantitatiivisen esittelyn ohella havainnollistan erityisesti paikallissijojen abstraktien funktioiden

käyttöä myös kvalitatiivisin esimerkein. On mielenkiintoista selvittää, eteneekö sijamorfologian oppimisprosessi additiivisesti yläasteellakin, vaikka opetusmuoto ja -kieli ovat vaihtuneet. Nyt käsillä olevassa tutkimuksessa 6-luokkalaisten KIK- ja KK-oppilaiden ainekirjoituksista on analysoitu myös paikallissijojen abstraktien funktioiden käyttöä.

5 SUOMEN PAIKALLISSIJOJEN FUNKTIOISTA

Suomen sisä- ja ulkopaikallissijojen spatiaaliset funktiot ja niiden käyttöjärjestelmät eroavat useista indoeurooppalaisista kielistä siten, että suomen kielessä niillä on ns. kolmipaikkainen järjestelmä, jossa *paikka* (inessiivi ja adessiivi), *lähdeväylä* (elatiivi ja ablatiivi) ja *kohdeväylä* (illatiivi ja allatiivi) merkitään (Lauranto 1997; Pajunen 2002: 568). Muissa kielissä voi lähdeväylää ja kohdeväylää mm. vastata paikkaa ilmaiseva prepositio, vrt. esim. sm. *Lapsi eksyi metsä**ään*** [lähtöväylä: illatiivi] – r. *Barnet gick vilse **i** skogen* [paikka], minkä voi olettaa aiheuttavan vaikeuksia suomen paikallissijojen oppimisessa. Toisinaan taas ruotsinkin prepositiot koodaavat spatiaalisia suhteita vähintään yhtä tarkasti kuin suomi (esim. sm. *Lapsi tuli koulu**sta*** [elatiivi] – r. B*arnet kom **från** skolan*).

Kielenoppijalle on ongelmallista, että suomen kielessä ei ole läheskään aina kysymys yksi – yhteen -suhteesta tietyn sijan ja sen funktion välillä. Yhdessä funktiossa voi olla useitakin sijoja, ja yhdellä sijalla voi olla useita erilaisia syntaktissemanttisia funktioita (ks. esim. Grönholm 2003a). Paikallissijat eivät ilmennä pelkästään *spatiaalisia* suhteita, kuten niiden nimestä voisi päätellä. Niillä on lisäksi useita muitakin funktioita, esim. *habitiivisia* ja *kognitiiviisia*, minkä vuoksi niistä toisinaan käytetäänkin nimitystä obliikvisijat (Vilkuna 1996: 78; Pajunen 2002: 568). Vilkuna on nimittänyt eri funktioiden tyyppejä myös nimityksillä *varsinaiset* (myös: *konkreettiset*) ja *abstraktit*. Lokaalisia suhteita ilmaisevat funktiot ovat varsinaisia ja muita suhteita ilmaisevat funktiot abst-

rakteja. Käytän jatkossa yhdenmukaisuuden vuoksi termejä *konkreettinen* ja *abstrakti* funktio.

Erityisesti Lauranto (1997) on soveltanut konseptuaalista semantiikkaa myös kielenoppijoiden paikallissijojen omaksumisen kuvauksessa. Hänen mukaansa spatiaalinen kenttä on peruskenttä, josta muut kentät ovat johdettavissa (vrt. myös Leino & Onikki 1992: 35–48). Tällöin tärkeitä konkreettisten spatiaalisten sijojen semanttisia funktioita ovat paikka ja lähtö- ja tuloväylä. Abstrakteitakin funktioita leimaavat usein jonkinlaiset väylämerkinnät, esim. *Liisa-raukka joutui isälle* [possessiivinen siirtymä] tai *Myrskyä kesti maanantaista torstaihin* [temporaalinen siirtymä], koska siirtymien voi ajatella tapahtuvan paitsi spatiaalisesti myös mm. possessiivisesti, temporaalisesti tai sirkumstantiaalisesti (Leino & Onikki 1992: 38–48; Lauranto 1997: 51–52). Väyläkuvauksen ulkopuolelle jäävät mm. funktiot instrumentti, aihe l. teema, tila l. sirkumstantiaalinen funktio, identifioiva funktio, syy, muutos ja monet temporaalisetkin funktiot (Lauranto 1997: 49–50). Suomen kielessä on myös runsaasti elatiivilla ilmaistuja kollokationaalisia, syntaktisesti määräytyviä teeman abstrakteja funktioita (esim. *pidän mansikoista*, *kerroin asiasta*), joiden käyttöön ei välttämättä ole mitään semanttista motivaatiota (Leino & Onikki 1992; Lauranto 1997: 52–53).

Spatiaaliset suhteet ovat useissa kielissä (ehkä kaikissa) suorastaan ensisijaisia, minkä vuoksi myös L2-oppijat väistämättä joutuvat niin suullisessa kuin kirjallisessa ilmaisussaan tuomaan esille tällaisia suhteita (ks. Lauranto 1997: 12). Em. suhteiden ensisijaisuus johtaa toisaalta myös siihen, että niiden opettamista tulisi tehostaa ja painottaa oppimisen alussa. Lauranto (1997: 28) onkin todennut, että ”paikallissijat ovat osa suomen keskeisintä morfosyntaksia: ne ovat oppijan matkassa ensi askeleita.” Kun sijojen käytön lisäksi tutkitaan ja analysoidaan paikallisijojen semanttisten funktioiden oppimista, voidaan lisäksi todeta, että paikallissijat ovat myös kielenoppijan keskeisintä morfosemanttista syntaksia. Oletan, että tutkimustulokset erityisesti paikallissijojen

funktioiden oppimisprosessista ja sen etenemisestä tuovat myös pedagogista hyötyä, kun tiedetään, mitkä seikat ovat vaikeita ja hidastavat oppimista.

Eniten ongelmia olettaisi syntyvän suomen paikallissijojen abstraktien funktioiden oppimisessa, koska ruotsin kielessä ei tällaisia semanttisia funktioita aina merkitä (vrt. esim. r. *jag har* – sm. *minu**lla*** [adessiivi] *on*, r. *jag gav honom* – sm. *annoin häne**lle*** [allatiivi], r. *han blev rånad på sin väska* – sm. *häne**ltä*** [ablatiivi] *ryöstettiin laukku*. Suomea puhuvien kannalta em. kaltaiset tavalliset ilmaukset vaikuttavat hyvin yksinkertaisilta, mutta kielenoppijoilta ne vaativat paljon lingvististä, syntaktissemanttista tietoa. Kielenoppijan on opittava suhteuttamaan suomen paikallissijajärjestelmä oman äidinkielensä kieliopillisiin järjestelmiin (ks. tästä Leiwo 1998: 176).

6 TULOKSET

6.1 PAIKALLISSIJOJEN TAAJUUKSIEN KASVU

Esitän tässä jaksossa paikallissijojen taajuuksien kasvun 6:nnesta 9. luokkaan. Sijojen runsastuminen on luonnollisesti riippuvuussuhteessa oppilaiden yleiseen produktiivisuuden kasvuun. Yleensä produktiivisuuden kasvun on todettu olevan varsin tasaista ja selvästi havaittavaa yläasteen päättymiseen asti niin kielenoppijoilla, kaksikielisillä kuin syntyperäisilläkin kirjoittajilla (ks. esim. Grönholm 1993). Tästä syystä esitän taulukossa 1 KIK- ja KK-oppilaiden keskimääräiset aineiden sanemäärät ja tuotettujen nominien ja paikallissijojen määrät.

TAULUKKO 1. Aineiden sanemäärät ja nominien ja paikallissijojen määrät/oppilas KIK- ja KK-ryhmissä.

	KIK6	KK6	KIK9	KK9a
Nomineita saneista	41,7	45,3	38,9	41,1
Paikallissijoja nomineista	18,3	21,8	26,5	23,7
Paikallissijat/opp.	7,2	9,8	13,1	10,8

Taulukkoon 2 on puolestaan koottu nominien suhteelliset prosenttiosuudet tuotetuista saneista ja paikallissijojen suhteelliset prosenttiosuudet nomineista (ks. taulukko 2).

TAULUKKO 2. Nominien suhteelliset osuudet saneista ja paikallissijojen osuudet nomineista KIK- ja KK-ryhmissä.

	KIK6	KK6	KIK9	KK9a
Nomineita saneista	41,7	45,3	38,9	41,1
Paikallissijoja nomineista	18,3	21,8	26,5	23,7

Ainekirjoitusten keskimääräinen pituus on kasvanut selvästi tutkimusajanjaksona. Kasvu ei ole kovin merkittävää, mutta on otettava huomioon, että ala-asteella on kirjoitettu tunnusmerkitöntä kertovaa tekstiä, kun taas yläasteella on kirjoitettu kognitiivisesti vaativampaa pohdiskelevaa tekstiä. Kertovat tekstit ovat tutkimusten mukaan koko kouluajan niin äidinkielessä kuin toisessakin kielessä pitempiä kuin muut vaativammat tekstityypit (Grönholm 1993: 34–35). KIK-oppilaiden tekstit ovat yhtä pitkiä kuin KK-oppilaiden, mistä on pääteltävissä, että heidän produktiivisuutensa on hyvällä tasolla. Se taas perustuu kielikylpyopetukseen, jossa luetaan ja kirjoitetaan paljon kielikylpykielellä. Kaksikieliset sen sijaan saavat suhteellisen vähän kirjoitusharjoitusta vähäisten opetustuntien vuoksi. Ainekirjoituksista laskettujen nominien suhteelliset osuudet tuotetuista saneista pysyvät varsin vakiona 6. luokasta 9. luokkaan, eli suunnilleen 40 prosentin tasolla (ks. taulukko 1).

Tekstien tarkastelu paljastaa kuitenkin tiettyjä eroja. Kuudennella luokalla KIK-oppilaat kirjoittavat teksteissään ruotsin interferenssin vaikutuksesta erittäin paljon erillisiä minämuotoisia subjekteja, jotka lisäävät nominien ja yleensäkin nominatiivisijamuodon määrää. Yhdeksännellä luokalla erilliset *minä*-subjektit ovat enää yksittäisiä ja on opittu kirjoittamaan suomen yleiskielen mukaisesti. KIK9-ryhmän nominit ovat tästä syystä useammin teemaan liittyviä vaikeampia sisältösanoja. KKa-oppilaat sen sijaan toistelevat taajaan *minä*-pronominia, taajempaan kuin KKb-kaksikieliset, mitä on pidettävä merkkinä vahvemmasta ruotsin interferenssistä ja tottumattomuudesta kirjoittaa suomea.

Suhteellisesti suurempaa taajuuksien ja taitojen kasvua on havaittavissa erityisesti paikallissijojen yhteydessä. Oppilaskohtaiset keskiarvot kasvavat kielikylpyoppilailla 6. luokasta 9. luokalle melkein kaksinkertaisiksi (7,2 → 13,1), vaikka tuotettujen saneiden kasvu on suhteellisesti vähäisempää (ks. taulukko 1). Juuri paikallissijojen runsastuminen viittaa siihen, että varsinkin konkreettiset spatiaaliset sijat ovat olleet vielä yläasteellakin helpoimpia oppia (ja helpompia kuin kieliopilliset sijat). KKa-verrokkiryhmässä kasvu on niin niukkaa, että 9. luokalla jäädään alle KIK-oppilaiden tuloksen (KKa: 10,8 paikallissijaa/opp.). Suomivaltaisen miljöön KKb-ryhmään verrattuna ero on merkittävä; KK9b-ryhmä kirjoittaa jo 24,5 paikallissijaa oppilasta kohti, mikä liittyy muutenkin suurempaan produktiivisuuteen nominienkin tuottamisessa (84,2/opp.).

Kuudennella luokalla KIK-oppilaiden kaikista sijamuodoista oli 18 % paikallissijoja (ks. tästä enemmän Grönholm 2003b), mikä on vähän vähemmän kuin KK-verrokkien 21,8 % (ks. taulukko 2 ja 3). Yhdeksännen luokan lopussa paikallissijojen osuus on kasvanut 26,5 %:iin kielikylpyryhmässä, mikä on hieman korkeampi luku kuin KKa-verrokeilla (23,7 %). Yläasteen päättyessä paikallissijojen taajuudet (26,5 %) näyttäisivät em. luvun perusteella olevan jo samalla tasolla kuin suomen yleiskielessä (26 % nomineista laskettuna; ks. Räsänen 1979). Kaiken kaikkiaan KIK-oppilaiden

paikallissijojen taajuudet kirjoitustuotoksissa ovat kasvaneet peruskoulun aikana lähes parikymmentä prosenttiyksikköä, kun taajuudet 2. luokalla olivat vain vaatimattomat 7 % (ks. Grönholm 2003b). Taulukkoon 3 on koottu paikallissijojen suhteelliset osuudet eri ryhmissä luokkatasoilla 6 ja 9 kaikista tuotetuista nomineista laskettuna sekä kahteen viimeiseen sarakkeeseen sijojen sisäinen suhteellinen jakauma 9. luokalla laskettuna kaikista paikallissijoista.

TAULUKKO 3. Eri paikallissijojen suhteelliset osuudet kaikista nomineista laskettuna 6. ja 9. luokalla, ja sijojen sisäinen jakauma 9. luokalla.

Sija	**KIK6**	**KK6**	**SK6**	**KIK9**	**KK9a**	**KIK9 sis.jak**	**KK9a sis. jak.**
inessiivi	3,5	2,8	3,1	6,3	4,7	12,0	19,8
elatiivi	2,5	2,2	3,8	1,8	4,3	6,8	18,1
illatiivi	4,5	6	5,7	11,0	9,5	41,4	40,3
adessiivi	5,4	5,2	5,5	5,0	2,9	18,9	12,1
ablatiivi	0,6	0,7	0,2	0,4	0,4	1,6	1,6
allatiivi	1,8	4,9	1,6	2,0	1,9	7,6	8,1
Yht.	18,3	21,8	19,9	26,5	23,7	100	100

Taulukosta käy selkeästi ilmi, että erityisesti inessiivin ja illatiivin taajuudet ovat kasvaneet 6:nnesta 9. luokkaan: taajuudet ovat inessiivissä lähes kaksinkertaistuneet (3,5 → 6,3 %) ja illatiivissa enemmän kuin kaksinkertaistuneet (6,3 → 11,0 %). Muiden paikallissijojen suhteellisissa taajuuksissa ei ole merkittäviä muutoksia. Mielenkiintoista onkin todeta, että eniten ovat runsastuneet ne spatiaaliset sijat, joiden esiintymät ovat suomen kielessä valtaosin konkreettisia paikanilmauksia ja kaikkein tavallisimpia (Räsänen 1979). Elatiivin ja ulkopaikallissijojen yhteydessä esiintyy runsaimmin abstrakteja merkitysfunktioita, jotka taajuuksien kasvun perusteella eivät ole sanottavasti runsastuneet. Kaksikielisillä verrokeilla myös elatiivin taajuus on kasvanut (2,2 → 4,3 %), mutta vastaavasti adessiivin osuus on vähentynyt, joten pitkälle meneviä johtopäätöksiä paikallissijojen kehittyneemmästä käytöstä ei nomineista laskettujen taajuuksien perusteella voi tehdä.

Lisäksi on mielenkiintoista tarkastella paikallissijojen taajuuksien sisäistä jakaumaa laskettuna vain kaikista paikallissijoissa esiintyvistä sanoista. Taulukkoon 3 on merkitty 9-luokkalaisten osalta myös nämä taajuudet. On nähtävissä, että illatiivi on tavallisin sija kummassakin ryhmässä yli 40 %:n osuudella. Merkittävin ero myös näin esitettynä on elatiivin kohdalla: kaksikielisten elatiivin osuus on 18,1 %, kun se kielikylpyoppilailla on vain 6,8 %. Eroa on yli kymmenen prosenttiyksikköä. Tämäkin tulos viittaa kaksikielisten kehittyneempään kieleen, koska elatiivi on suomen yleiskielessäkin varsin harvinainen sija (Räsänen 1979), ja se esiintyy usein abstrakteissa funktioissa (esim. sm. *pitää jstk*).

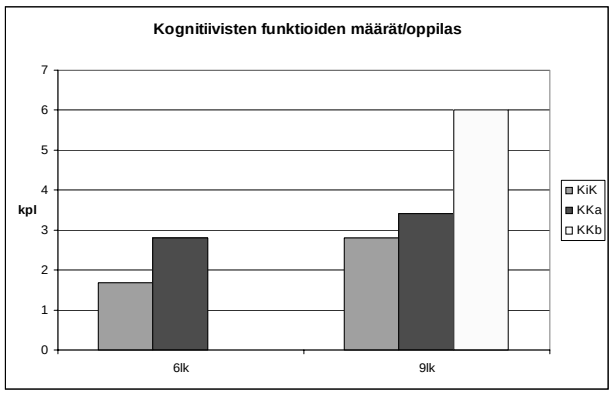
6.2 KOGNITIIVISTEN FUNKTIOIDEN MÄÄRIEN KASVU

Sijamuotojen taajuusluvut eivät paljasta niiden käytössä ilmenevää variaatiota eri oppilaiden kesken tai eri luokkatasojen kesken. Niistä ei ole myöskään luettavissa, missä funktioissa sijoja on käytetty. Alussa esitetyn hypoteesin perusteella on välttämätöntä tarkastella myös konkreettisten ja abstraktien funktioiden taajuuksien suhdetta ja erityisesti abstraktien funktioiden runsastumista ja variaatiota. Esittelen ensiksi oppilaskohtaisia lukumääriä ja taajuuksia kvantitatiivisesti ja sitten esittelen abstraktien funktioiden erilaisia käyttötapauksia kvalitatiivisesti. En ole luonut erityistä kielen rikkauden mittaria paikallisijojen eri funktioiden variaation kuvaukseen. Se olisi ollut täysin mahdollista, mutta tällaisten mittarien (kuten TTR = type/token -ratio) käyttäminen on epäluotettavaa lyhyissä teksteissä (Grönholm 1993: 87–88). Taulukossa 4 on esitetty konkreettisten ja abstraktien funktioiden keskiarvot oppilasta kohti. Lisäksi taulukon alaosaan on koottu konkreettisten ja abstraktien funktioiden prosenttiosuudet laskettuna kaikista kirjoitetuista paikallissijoista.

TAULUKKO 4. Konkreettisten ja abstraktien funktioiden määrät/oppilas eri ryhmissä ja konkreettisten ja abstraktien funktioiden suhteelliset osuudet (%) kaikista paikallissijoista.

	KIK6	KK6	KIK9	KKa	KK9b
Konkr.funktioita/opp.	5,5	7,0	7,1	7,4	6,7
Abstr. funktioita/opp.	1,7	2,8	2,8	3,4	6,0
Konkr.f./paikalliss.	76,0	78,3	78,3	68,5	53,0
Abstr.f./paikalliss.	24,0	28,7	21,7	31,5	47,0

Paikallissijojen abstraktien funktioiden oppilaskohtainen määrien kasvu sekä kielikylpyoppilailla että kaksikielisillä verrokeilla 6:nnesta 9. luokkaan on havainnollistettu myös kuviossa 1.

KUVIO 1. Paikallissijojen kognitiivisten funktioiden määrät/oppilas KIK6- ja KIK9-ryhmässä verrattuna kaksikielisten määriin ryhmissä KK6 ja KK9a ja KK9bb.

Prosenttiosuudet laskettuna kaikista paikallissijoista osoittavat jopa abstraktien funktioiden tiheyden laskua KIK-ryhmässä tutkimusajanjaksolla (24,0 → 21,7 %), vaikka paikallissijojen suhteellinen osuus tuotetuista nomineista on kasvanut lähes kymmenen prosenttiyksikköä (18,3 → 26,5 %). Prosenttiosuuksien ohella onkin välttämätöntä tarkastella myös oppilaskohtaisia keskiarvoja, koska

käyttötapauksia on niukalti. Kuudennella luokalla KIK-oppilaat kirjoittavat keskimäärin vajaat kaksi (1,7) abstraktissa funktiossa olevaa sijaa, ja 9. luokalla keskimäärin melkein kolme (2,8). Oppilaskohtaiset määrät ovat siis kuitenkin kasvaneet yhden käyttötapauksen verran, mikä kertoo ainakin produktiivisuuden kasvusta.

Abstraktien funktioiden oppiminen tai ainakin niiden aktiivinen käyttö kirjoittamisessa on äärimmäisen hidasta verrattuna konkreettisten funktioiden oppimiseen: koko oppimisjatkumollakin on tultu KIK-ryhmässä 2. luokan nollakäytöstä (ja 4. luokan 1,4:stä) peruskoulun pääättövaiheen keskimäärin kolmeen tapaukseen (ks. taul. 1). KKa-oppilaiden etumatka on mitätön: heistä vain joka toinen kirjoittaa 9. luokalla yhden abstraktin funktion enemmän kuin KIK9-oppilaat (KKa 3,4). Kasvukin on KKa-ryhmässä tutkimusaikana vähäisempää kuin KIK-ryhmässä eli 2,8 → 3,4. Suomivaltaisessa miljöössä asuvilla KKb-oppilailla on selvästi lähes syntyperäisen kaltainen suomen kielen kompetenssi, ja he kirjoittavat 9. luokalla jo keskimäärin kuusi paikallissijojen abstraktia funktiota, mikä on kaksinkertainen määrä kielikylpyoppilaisiin nähden. Myös prosenttiosuuksissa näkyy sama ero. Kun abstraktien funktioiden osuus kaikista paikallissijoista on KIK9-ryhmässä vain n. runsas viidennes, niin KK9a-ryhmässä osuus on kolmannes, ja KKb-ryhmässä prosenttiosuus lähentelee puolta kaikista paikallissijatapauksista (ks. taulukko 4).

Taajuuslukujen tai oppilaskohtaisten keskiarvolukujen perusteella ei varsinkaan kielenoppijan taitotasoa voi lopullisesti arvioida. Välikielessä on tavallista, että L2-oppija välttää kohdekielen vaikeita piirteitä ja yleistää ja liikakäyttää oppimiaan helppoja piirteitä (ks. esim. Ellis 1991: 171–176). Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että taitotasoa arvioidaan myös variaatiota ja sen kasvua tarkastelemalla, kun analysoitavana ovat tunnusmerkkiset eispatiaaliset paikallissijojen merkitysfunktiot. Kvalitatiivisen analyysin perusteella kielikylpyoppilaiden taito käyttää tällaisia merkityssuhteita on kasvanut yläasteen aikana. Vielä 6-luokka-

laisten abstrakteista käyttötapauksista suuri osa (n. kuudesosa) on kirjoitelman teemaan (kuvasarjaan) liittyvää instrumenttia l. välineen adessiivia (ks. esim. 1–2, 10). Noin puolet oppilaista kirjoittaa vielä välineen adessiivin tilalla ruotsin kielen mukaisen ilmauksen *leikkiä veneen kanssa* (r. leka med båten).

(1) Se alka kun ida halusi että Tom ja Kaj tulisi leikkimään **purjevenellä.**
(2) …meni leikkimään kylpyammeen **veneellaan.**

Kuudesluokkalaiset ovat oppineet jo erittäin hyvin habitiivisen *minulla on* -funktion, joka on tavallisin abstrakti funktio (ks. esim. 3–5). Myös muita habitiivisia funktioita (”to” ja ”from”) osataan (ks. esim. 6–7) samoin kuin teeman funktio (esim. 8) ja temporaalinen funktio (10).

(3) Oli kerran perhe**, niilla** oli kolme lasta.
(4) Ruokana **meillä** on spagettiä nutta ennen kuin aloitamme niin rukoiletaan.
(5) …**niillä** oli hurjan hauska
(6) …isä antoi **niille** piiskaa koska hän oli likastunut ja tuli märkääksi.
(7) Ne syöivät puuro, se teki vaan hyvä **mahalle**.
(8) Roukapöydässä isoisä kertoi **sodasta** että satoi niin paljon että tuli tulva.
(9) Me olimme siellä **kesälomalla** viime vuosi.
(10) **Kesällä** kävin Äidin ja Isän kanssa **Rahtilaivall**a.

Joskus esiintyy myös tilafunktiota (esim. 9) ja harvinaisena myös ”osa jostain kokonaisuudesta” -funktiota (esim. 11), jonka elatiivi vaikuttaa vahvasti käännöskieliseltä.

(11) Se oli yksi **parhaasta konsertoista** missä minä käynnyt.

Myös 9-luokkalaisten KiK-oppilaiden abstraktit käyttötapaukset ovat enimmäkseen (reilu viidennes kaikista tapauksista) habitiivista tyyppiä, kuten esim. 12–17. Varsin yleisiä ovat myös teeman funktiot (esim. 18, 23).

(12) **minulla** on tavoitteena…
(13) …**minulla** on ainakin joku koultus olla.
(14) **Minulla** on jo niin hyvä todistus…
(15) ….**minulla** ei tarvitse olla niin vaikeaa
(16) M**inulla** on toinen vastaehto musiikin-lukion lisäksi.
(17) Lukio on ainoa mahdollinen opiskelupaikka **minulle**.
(18) **Lukiosta** on puhuttu aika paljon

Variaatiota on selvästi enemmän kuin ala-asteella, ja varsin tavallisia ovat myös instrumentit (esim. 19–20) ja temporaaliset funktiot (21–23).

(19) …en voisi kuvitella työsentelemään **kukilla** m.m. joka päivä, mutta voi olla että saan toinen mielipite sen jälkeen.
(20) **Rahalla** voisin tehdä jotain, tai säästää ne vaikkapa autoon..
(21) **Vapaa-ajalla** harjoittelen jalkapalloa.
(22) mitä oiekesti haluan tehdä **tulivaisuudessa**.
(23) **Lapsuudestani** olen pitänyt **autoista**.

Kielikylpyoppilaiden kaikki abstraktit paikallisijatapaukset eivät kuitenkaan ole aivan idiomaattisia, vaan niistä kuultaa läpi ruotsin interferenssiä (esim. 23, vrt. r. från barndomen) tai interferenssin aiheuttamaa hyperkorrektisuutta (esim. 19, vrt. r. arbeta med blommor, sm *työskennellä kukkien parissa*), kun kirjoittaja olettaa ruotsin *med*-preposition aina edustuvan suomessa välineen adessiivilla. Muitakin sijavirheitä esiintyy erityisesti syntaktisesti määräytyneissä kollokaatioissa, joiden yhteydessä ei välttämättä olekaan kysymys paikallissijan semanttisesti motivoidusta funktiosta (esim. 30; po: sm. *olla kiinnostunut jskt*). Selvästi yleistyneitä ovat myös erilaiset asioihin, syihin, aiheisiin ja tiloihin liittyvät sirkumstantiaaliset funktiot (24–30).

(24) Tulin **siihen tulokseen**…
(25) Aion panostaa **ylioppilastutkintoon**.
(26) …ajoin nautiskella **kesästä**…
(27) Olen myös kiinostunut **leivomisesta**.…
(28) tekisin pari voutta työtä että saan varaa **hyvän auton** ja **moottori pyörän**.
(29) Ei enää on äidin ja isän apua **elämmässä**.
(30) On **minulla** vähän kiinnostusta **tietokoneihin** ja **videoihin.**

Kaksikielisten oppilaiden kognitiiviset funktiot ovat pääosin samoja kuin KIK-oppilailla. Muutamalla KK-oppilaalla on havaittavissa tietyn semanttisen tyypin taajaan toistumista, kuten *minusta tulee, minun mielestäni, minulla o*n, mutta keskimäärin kaksikielisten oppilaiden sijojen käytön variaatio on suurempaa kuin kielenoppijoilla. Habitiiviset funktiot ovat tavallisimpia (esim. 31–36), mutta niiden joukossa on runsaammin myös ablatiivi- ja allatiivisijaa (*to-* ja *from*-funktiot). Myös instrumenttia ja temporaalisia funktioita esiintyy usein (esim. 37–38).

(31) … vaikka vanhemmat sanovat että ”ei **sinulla** ole hätää”…
(32) Ei **minulla** ole aivoja.
(33) Miksi laittaa painetta lasten **hartiajle** siitä…
(34) Vaadin **elämältä** paljon
(35) Olen kysellyt **häneltä**…
(36) Siellä on niin paljon ihmisiä ja maanjärjestyksiä että varmasti **lääkärille** työpaikkoja piisaa.
(37) Kun on filmannu niin minä editoin ne **tietokonella**…
(38) ja veikaisin **hevosilla** ja tuhlaisin rahaa kaiken maailman **huviin**.
(39) Olen tekemässä yhden trumpetti kursin **keväällä**.
(40) …olen **pienestä** asti ollut kiinostunut **laivoista** ja **merestä**.

KK-oppilaat käyttävät runsaammin myös suomen kielessä harvinaisempiakin abstrakteja funktiotyyppejä, kuten erilaisia sirkumstantiaalisia funktioita, jotka ilmaisevat teemaa l. aihetta, syytä tai tilaa (esim. 41–48).

(41) pidän melkein **kaikista tunneista**
(42) …minä en ryhdy **siihen.**
(43) saa myös tietää Caesarin ja muitten edistyneiden historian personien **elämästä**.
(44) …olen kiinnostunut **tietotekniikasta**…
(45) …saivat sen työn mikä oli **tyrkyllä**.
(46) Haluan mieluiten tehdä nykyajan taidetta **mainoksiin**……
(47) … Minä olen aika varma **siitä**…
(48) …joka antaa paskan tunteen **siitä**…
(49) Kun tuntuu **siltä**, että kohta menee proppu.
(50) Silti lukio kuulostaa **tylsältä**
(51) **minusta** tulee arkkitehti.
(52) En oikein tiedä mitä **minusta** tulee aikuisena……

Suomen kielessä on runsaasti elatiivilla ilmaistuja (ja abstrakteja) syntaktisia kollokaatioita, joiden hallinta on selvästi sujuvampaa simultaaneilla kaksikielisillä kuin myöhemmin toisen kielen oppimisen alkaneilla kielikylpyoppilailla. Kaksikielisillä esiintyy myös suomen yleiskielessä melko harvinainen muutoksen elatiivi (esim. 51–52). Heidän teksteistään löytyy myös ablatiivilla ilmaistu identifioiva ja lähes pelkästään aistimusverbeihin liittyvä funktio (esim. 49–50; ks. tästä funktiosta Lauranto 1997: 137).

7 LOPUKSI

Tulokset osoittavat, että kielikylpyoppilaiden kieliopillinen kompetenssi on kasvanut myös kielikylvyn päätyttyä yläasteen aikana. Paikallissijojen taajuudet ovat kasvaneet, mutta runsainta kasvu on ollut sellaisissa semanttissyntaktisissa funktioissa, jotka ilmaisevat konkreettisia spatiaalisia paikkoja ja suuntia. Eniten taajuudet ovat kasvaneet inessiivissä ja illatiivissa. Elatiivin ja ulkopaikallissijojen taajuudet eivät ole sanottavasti kasvaneet. Se näyttää johtuvan siitä, että näitä sijoja käytetään suomen kielessä usein ilmaisemaan abstrakteja merkitysfunktioita. Esim. habitiiviset funktiot ovat suomen kielessä tavallisia ja ne ilmaistaan ulkopaikallissijoilla ja varsin tavallinen teema puolestaan elatiivilla. Abstraktien funktioiden oppilaskohtaiset määrät ovat kasvaneet jonkin verran kielikylpyala-asteen lopusta yläasteen päättymiseen. Kasvu on kuitenkin varsin pientä, noin kahdesta tapauksesta kolmeen tapaukseen oppilasta kohti, mikä osoittaa, että oppimisprosessissa runsastuvat ensimmäisinä kohdekielen helpot, tavalliset ja konkreettiset funktiot. Tulos viittaa siihen, että toisen kielen (suomi L2) oppimisprosessi on edennyt hieman hitaammin yläasteen aikana kahden viikkotunnin normaaliopetuksessa kuin sitä ennen täydellisen, varhaisen kielikylvyn aikana.

Yhdeksännellä luokalla abstraktien funktioiden osuus kaikista paikallissijojen käyttötapauksista on vain reilu viidennes, kun se

kuudennella luokalla oli vajaat viidennes. Kielikylpyoppilaiden tavallisimmat abstraktit funktiot ovat habitiivisia, temporaalisia ja instrumentti- ja teemafunktioita. Verrokkeina toimineet kaksikieliset oppilaat eivät taajuuksista laskettuna juuri ole produktiivisempia kuin kielikylpyoppilaat, mikä johtuu heidän vähäisestä muodollisesta opetuksestaan suomen kielessä ja niukasta harjoittelustaan kirjoittaa suomeksi. Paikallissijojen taajuuksista vain elatiivin osuus on kasvanut yläasteella selvästi enemmän kuin muut paikallissijat. Se johtuu heidän kyvystään käyttää runsaammin abstrakteja funktioita, mm. elatiivimuotoista teemaa. Abstraktien funktioiden osuus onkin heillä n. kolmannes kaikista paikallissijojen tapauksista. Lisäksi on havaittavissa, että kaksikielisten oppilaiden käyttämien eri semanttissyntaktisten funktioiden variaatio on hieman suurempaa ja niiden idiomaattinen käyttö varmempaa kuin kielikylvyssä toista kieltä oppineilla. Erot em. ryhmien kesken eivät ole tutkituissa seikoissa suuria. Sen sijaan suomivaltaisessa miljöössä asuvat kaksikieliset erottuvat selvemmin lähes syntyperäisen kaltaisella kompetenssillaan, ja heidän kirjoituksissaan on abstrakteja funktioita jo lähes puolet kaikista paikallissijoista.

KIRJALLISUUS

Ellis, R. 1991. *Understanding Second Language Acquisition*. Seventh impression. Hong Kong: Oxford University Press.

Grönholm, M. 1993. *TV on pang pang – verbisanaston kehitys toisen kielen kirjoittamisessa.* Rapporter från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi nr 4 1993.

Grönholm, M. 1998. Vähemmistölapset enemmistökielen kylvyssä. Teoksessa M.-L. Luukka, S. Salla & H. Dufva (toim.) *Puolin ja toisin. Suomalais-virolaista kielentutkimusta.* AFinLAn vuosikirja 1998. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 56. Jyväskylä: AFinLA, 69–84.

Grönholm, M. 1999. *Leksikaaliset taidot suomen kielessä. Valtakunnallisen kokeen tuloksista 7. luokalla.* Publikationer från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr 32.

Grönholm, M. 2001a. *Oppimisprosessi suomenkielisessä kielikylvyssä*. Loppuraportti kevään 2000 testauksista. 44 s. Julkaisematon. Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi & Utbildningsstyrelsen.
Grönholm, M. 2001b. Psykolingvistiset ja syntaktiset tulkintamallit kielenoppijan ymmärtämistaitojen tulkinnassa. Teoksessa E. Lähdemäki (toim.) *Kiinnostuksesta kieleen. Fennistica 1*. Åbo: Åbo Akademis tryckeri, 1–19.
Grönholm, M. 2001c. Sentence comprehension by language-immersed children. Teoksessa T. Haukioja, I. Herlin & S. Kittilä (toim.) *SKY Journal of Linguistics* 13, 29–46.
Grönholm, M. 2002. Ymmärtämistaitojen kehitys suomenkielisessä kielikylvyssä. Teoksessa M. Koskela & N. Pilke (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria, VAKKI-symposiumi XXII 9.–10.2.2002*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 90–107.
Grönholm, M. 2003a. Suomen sijojen käytön omaksumisesta kielikylvyssä. Teoksessa M. Koskela & N. Pilke (toim.) *Kieli ja asiantuntijuus*. AFinLAn vuosikirja 2003. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 61. Jyväskylä: AFinLA, 337–360.
Grönholm, M. 2003b. Suomen paikallissijojen taajuuksista kielikylpyoppilaiden kertovassa genressä. Teoksessa M. Koskela & N. Pilke (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria, VAKKI-symposiumi XXIII* 8.–9.2.2003. Vaasa: Vaasan yliopisto, 93–103.
Grönholm, M. 2003c. Learning opposite relations in the second language. Teoksessa J. Sjöberg, H. Andersson & O. Björkqvist (toim.) *Läraren och pedagogiken. Festskrift tillägnad Sven-Erik Hansén*. Vasa: Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi, 249–260.
Grönholm, M. 2004. Reseptiivisten taitojen varhaiskehitys suomenkielisessä kielikylvyssä. Teoksessa M. Lundkvist & C. Öhberg (toim.) *Det synliga barnet. Praktiska och teoretiska perspektiv på pedagogiken. Festskrift tillägnad Marita Lindahl*. Rapport från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi nr 9. Vasa: Multiprint, 101–118.
Grönholm, M. 2005. Kielikylpyoppilaan sanaston kasvun arviointi testeillä (suomi L2). Teoksessa K. Mård-Miettinen & N. Niemelä (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XXV. Vöyri 12.–13.2.2005*. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut 32, 125–135.
Lauranto, Y. 1997. *Ensi askeleita paikallissijojen käyttöön*. Kakkoskieli 2. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
Laurén, C. 2000. *Kielten taitajaksi – kielikylpy käytännössä*. Jyväskylä: Atena.
Leino, P. & T. Onikki 1992. Comments on cognitive grammar. Teoksessa M. Vilkuna (ed.) *SKY 1992*. Suomen kielitieteellisen yhdistyksen vuosikirja 1992. Helsinki: SKY, 35–52.
Leiwo, M. 1998. Sijamuodot äidinkielen kieliopin ongelmana: opettaako kielioppi ajattelemaan loogisesti? Teoksessa M.-L. Luukka, S. Salla & H. Dufva (toim.) *Puolin ja toisin – suomalais-virolaista kielentutkimusta*.

AFinLAn vuosikirja 1998. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 56. Jyväskylä: AFinLA, 175–187.
Pajunen, A. 2002. Suomen kieli maailman kielten joukossa. *Virittäjä* 4/2002.
Räsänen, S. 1979. Huomioita suomen sijojen frekvensseistä. *Sananjalka* 21, 17–33.
Seikkula-Leino, J. 2002. *Miten oppilaat oppivat vieraskielisessä opetuksessa*? Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 190.
Vilkuna, M. 1996. *Suomen lauseopin perusteet.* Helsinki: Edita.